

BACHELOROPPGAVE

Er det rimelig å anta at adopsjon som barneverntiltak kan bidra til en positiv utvikling for langtidsplasserte barn i fosterhjem?

av

kandidatnummer: 122

navn: Nina Holtermann

Is the assumption that adoptions in child welfare can help create positive developments for children facing long-term foster care reasonable?

Sosialt arbeid

BSV5-300

Mai 2016

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen i Sogn og Fjordane sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen i Sogn og Fjordane tillatelse til å publisere oppgaven (Skriv inn tittel) i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

Fyll inn kandidatnummer og navn og sett kryss:

kandidatnummer og navn

JA NEI

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	3
1.1 PROBLEMSTILLING	3
1.2 BEGREPSFORSTÅELSE	4
1.3 OPPGAVENS STRUKTUR	4
2.0 FREMGANGSMÅTE	4
2.1 PRESENTASJON AV FORSKNINGSLITTERATUR	5
3.0 ADOPSJON SOM BARNEVERNTILTAK	6
3.1 ADOPSJON	6
3.2 JURIDISKE RAMMER OG SENTRALE PRINSIPP I BARNEVERN FAGLIG ARBEID	8
3.3 BARNEVERNSARBEIDERENS KOMPETANSE	9
3.3.1 Om barns behov og utvikling	9
3.3.2 Tilknytning	9
3.3.3 Stabilitet og kontinuitet	10
3.4 BARNES RETT TIL FORSVARLIG OMSORG VS. RESPEKT FOR FAMILIELIVET	11
3.5 KONSEKVENSER AV OMSORGSSVIKT	11
3.6 SKJØNNSUTØVELSE I BARNEVERNET	12
3.7 YRKESETIKK	12
3.8 POLITISK INNFLYTELSE KNYTTET TIL ADOPSJON SOM BARNEVERNTILTAK	13
4.0 FORSTÅELSEN AV ADOPSJON SOM BARNEVERNTILTAK I LYS AV FORSKNINGSBIDRAG	14
4.1 ARGUMENTER FOR OG I MOT ADOPSJON AV FOSTERBARN	16
5.0 ER DET RIMELIG Å ANTA AT ADOPSJON KAN BIDRA TIL EN POSITIV UTVIKLING FOR LANGTIDSPLASSETE BARN I FOSTERHJEM?	16
5.1 TRYGG OG STABIL OPPVEKSTRAMME	17
5.2 ER FORSKNINGEN OVERFØRBAR?	19
5.3 RESSURSSTERKE ADOPTIVFORELDRE	19
5.4 ETISKE UTFORDRINGER	20
5.5 PERSONLIGE OPPLEVELSER OG ERFARINGER KNYTTET TIL ADOPSJON SOM BARNEVERNTILTAK	21
6.0 AVSLUTNING	22
LITTERATURLISTE	24

1.0 Innledning

En av hovedoppgavene til barneverntjenesten er å sikre barns utvikling og oppvekstvilkår, med utgangspunkt i prinsippet om barnets beste. Hva som imidlertid er barnets beste i en hver sak varierer, noe som gjør det til en krevende oppgave å vurdere og treffe tiltak. Barns behov stemmer ofte ikke overens med foreldres ønsker, og dette skaper utfordringer og et motstridende interesseforhold for barnevernsarbeidere å arbeide under. Adopsjon som barneverntiltak er et av de mest inngripende tiltakene barneverntjenesten kan foreta, noe som medfører alvorlige konsekvenser for familielivet. Det plasseres årlig mange barn i fosterhjem, og mange flytter aldri hjem igjen. Flere barn forblir under omsorg av barneverntjenesten i form av fosterhjem, og får aldri et varig hjem. Svært få fosterbarn ser ut til å bli adoptert, til tross for at adopsjon som barneverntiltak kan føre til et stabilt og varig hjem for mange barn.

Denne oppgaven skal handle om adopsjon som barneverntiltak. Temaet er viktig å belyse og ha kunnskap om som sosionom. For sosionomen er barnevernet en sentral arbeidsplass, og en stor del av kunnskapsgrunnlaget i utdanningen handler om barns utvikling og behov. Særlig er sammenhengen mellom barndom og voksenliv viktig, altså hvordan oppvekstvilkår påvirker og legger grunnlag for senere liv. Innenfor utviklingspsykologien blir barnet betraktet som uferdig og umodent, noe som medfører et nødvendig behov for beskyttelse (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Dette gjør barnet sårbart, og avhengig av sine omsorgspersoner for å kunne utvikle seg.

1.1 Problemstilling

Forskning viser at svært få fosterbarn blir adoptert, sammenlignet med antall barn som blir plassert og er under omsorg av barnevernet (SSB, 2014). I følge Statistisk sentralbyrå (2014) var det i 2014 9611 barn under omsorgstiltak i barnevernet, mens det samme året var 61 fosterbarn som ble adoptert. Videre forteller statistikken at det har vært en økning i barn under omsorg av barnevernet, hvor fosterhjem er det klart mest brukte plasseringstiltaket (SSB, 2014). Samtidig har det ikke vært en like stor økning i antall fosterbarn som har blitt adoptert. Dermed viser statistikken at det er langt flere barn som blir plassert i fosterhjem, sammenlignet med tallene på de barna som blir adoptert. Det kan være ulike årsaker til at barn ikke kan bo hjemme med sine biologiske foreldre, men det som ofte er felles er at foreldre ikke er i stand til å utøve tilstrekkelig omsorg for barna sine. Forskning gir videre indikasjoner på at barn som blir adoptert, har en god utvikling og kan klare seg bedre enn barn som

plasseres i fosterhjem over lengre tid (Backe-Hansen, 2000). Dette reiser følgende spørsmål:

”Er det rimelig å anta at adopsjon som barneverntiltak kan bidra til en positiv utvikling for langtidsplasserte barn i fosterhjem”?

1.2 Begrepsforståelse

I denne oppgaven er fokuset på adopsjoner innenfor barnevernet. En slik adopsjon innebærer at foreldreansvaret blir fratatt foreldrene i sin helhet, ettersom visse vilkår i loven er tilstede jf. barnevernloven § 4-22 (heretter bvl). Adopsjon kan gjennomføres enten med samtykke fra biologiske foreldre, eller det kan foregå uten samtykke, noe som blir karakterisert som en tvangsadopsjon. Det er også mulig å foreta en åpen adopsjon. Dette betyr at biologiske foreldre blir gitt mulighet til å opprettholde en viss samværskontakt med barnet (NOU, 2012:5).

Fosterhjem derimot innebærer at private hjem, som etter godkjenning av barneverntjenesten, tar i mot barn til oppfostring jf. bvl. § 4-22. Dette er barn som ikke kan bo hjemme med sine biologiske foreldre, da foreldrene er fratatt den daglige omsorgen, gjennom en omsorgsovertakelse.

1.3 Oppgavens struktur

I denne oppgaven skal jeg belyse og drøfte hva sentrale aktører mener, og hva relevant litteratur sier om hvordan adopsjon som barneverntiltak kan bidra til en positiv utvikling for barn som i utgangspunktet skal langtidsplasseres av barneverntjenesten. I oppgavens første del presenterer jeg fremgangsmåten for oppgaven. Jeg gjør rede for litteraturen jeg baserer oppgaven på og hvorfor den er relevant for oppgavens problemstilling. Videre gjør jeg rede for juridiske rammer og barnevernsarbeiderens kompetanse. Jeg vil så gjøre rede for barns utvikling og behov, da begrepene har en sentral betydning for min oppgave og problemstilling. Så vil jeg beskrive barns rett til forsvarlig omsorg og konsekvenser av omsorgssvikt. Videre vil jeg gå inn på barnevernfaglige hensyn, i form av skjønnsutøvelse og yrkesetikk. Deretter presenterer jeg forskning som tar opp spørsmål vedrørende adopsjon som barneverntiltak. Samlet vil punktene legge grunnlag for den senere diskusjonen.

2.0 Fremgangsmåte

Jeg har valgt å skrive denne oppgaven som en litteraturstudie. I følge Støren (2010) innebærer en litteraturstudie å utføre søk i den allerede eksisterende kunnskapen. På den måten skaper litteraturstudie ingen ny kunnskap, men systematiserer og skaper derimot en oversikt over relevant kunnskap for min fremtidige yrkesgruppe (Støren, 2010). For å søke opp relevant litteratur til oppgaven har jeg benyttet ulike databaser; Oria, Idunn, samt Norart. Videre er søkeord som ”adopsjon” ”adoption AND fostercare” ”Adopsjon som barneverntiltak” ”adopsjon AND barnevernet” blitt tatt i bruk. Noe litteratur har jeg funnet i referanselister fra tidligere pensum på sosionomstudiet.

I følge Dalland (2012) er det sentralt å vise hvorfor en bestemt litteratur har blitt valgt, for å forsikre seg om at kildene er relevante for å besvare problemstillingen. Dette blir omtalt som kildekritikk og handler om å både vurdere og karakterisere kildematerialet som har blitt anvendt (Dalland, 2012). Gjennom søkeprosessen har jeg forsøkt å forholde meg kritisk til litteraturen, slik at oppgaven blir belyst med relevante og faglig holdbare kilder som videre skal bidra til diskusjon av problemstillingen. I det følgende vil den litteraturen som er mest sentral for oppgaven bli presentert.

2.1 Presentasjon av forskningslitteratur

Gjennom søk av litteratur har jeg funnet tre ulike forskningsarbeid som jeg først og fremst baserer oppgaven på. Den ene er A prospective, longitudinal study of children registered for adoption – a 15-year follow-up av Michael Bohman og Sören Sigvardsson (1980). Artikkelen baserer seg på en kohort på 624 barn, som opprinnelig skulle adopteres vekk ved fødsel. Noen ble adoptert, noen havnet i fosterhjem og noen ble tilbakeført til sine biologiske mødre. Denne undersøkelsen har sammenlignet adoptivbarn, fosterbarn og barn som skulle vært adoptert, men av ulike årsaker ikke ble det. Barna ble undersøkt ved 11 og 15- års alder. Det som i hovedsak ble undersøkt, var barnas tilpasning og atferd i forhold til aggressivitet, sosial modenhetsnivå, intelligens og konsentrasjon. Jeg har valgt å bruke studien til Bohman og Sigvardsson for å vise hva deres forskning sier om forskjeller mellom barn som blir adoptert og barn som blir plassert i fosterhjem.

Videre har jeg valgt å benytte Adopsjon som barneverntiltak av Turid Berg (2010) som en sentral kilde. Denne artikkelen belyser situasjonen til 13 barn som ble adoptert ved barnevernsvedtak som ganske små. Med artikkelen ønsker Berg å få frem praksiserfaringer knyttet til adopsjon som barneverntiltak. Kommunen som Berg arbeider i har hatt en

målsetting om å vurdere dette tiltaket i alvorlige saker, der barn er tenkt langvarig plassert fordi foreldrene ikke er i stand til å ta vare på dem. Jeg har valgt å bruke denne artikkelen fordi den belyser ulike effekter ved et slikt tiltak, i tillegg til at den tar utgangspunkt i både adoptivbarna og adoptivforeldrenes forståelse av situasjonen.

Den tredje artikkelen jeg har valgt å hente data og argumenter fra er *Adoption in child welfare system – a cross-country analysis of child welfare workers' recommendations for or against adoption* av Marit Skivenes og Øyvind Samnøy Tefre (2012). Denne artikkelen undersøker hva barnevernsarbeidere fra tre ulike land; Norge, USA og England legger vekt på og hvordan de argumenterer for eller i mot å anbefale adopsjon. Jeg har valgt å benytte denne artikkelen spesielt med tanke på kapittel fire i oppgaven, som omhandler adopsjon i lys av forskning, i tillegg til i diskusjonen. Den bidrar særlig med ulike faktorer som barnevernsarbeidere legger til grunn for sin avgjørelse om enten å fremme adopsjon, eller å fortsette fosterhjems plassering. Jeg har valgt å kun bruke vurderingene til de norske barnevernsarbeiderne i min oppgave, da oppgaven relaterer seg til adopsjon som barneverntiltak innenfor det norske barnevernet.

I tillegg til forskningsprosjekter har jeg valgt å bruke opplysninger fra utredningen *Bedre beskyttelse av barns utvikling*, foretatt av Norges Offentlige Utredning i 2012. Utvalget har utredet det biologiske prinsippet i barnevernet, med spesielt fokus på å belyse de vanskeligste problemstillingene som oppstår i barnevernets arbeid når det biologiske prinsipp anvendes (NOU, 2012:5). I følge Lindboe (2008) handler det biologiske prinsipp om at det ansees å ha en stor egenverdi i seg selv at barn får vokse opp hos sine biologiske foreldre. Jeg bruker særlig stoff fra kapittel to, som er utvalgets sammendrag av rapporten og kapittel tre som redegjør for ulike generelle perspektiver. I tillegg er kapittel 10, som omhandler adopsjon som barneverntiltak sentral for oppgaven. Kapittelet inneholder informasjon om ulike sider ved, samt anbefalinger knyttet til adopsjon innenfor barnevernet. Tekstene bidrar med relevant informasjon til min oppgave og jeg vil benytte de i store deler av oppgaven.

3.0 Adopsjon som barneverntiltak

I denne delen av oppgaven vil ulike kunnskap og informasjon som er av relevans for å kunne besvare problemstillingen bli presentert. Dette kapittelet skal bidra til å gi en bedre innsikt i

og forståelse av konteksten rundt, samt viktige faktorer som spiller inn på adopsjon som barneverntiltak.

3.1 Adopsjon – fratakelse av foreldreansvaret jf. § 4-20

Adopsjon som barneverntiltak er regulert i barnevernloven § 4-20, hvor det heter; fratakelse av foreldreansvar. Adopsjon. Her står det blant annet at ”dersom fylkesnemnda har vedtatt å ta omsorgen for et barn, kan de også vedta at foreldreansvaret skal fratras foreldrene i sin helhet, samt at når det er fattet et slikt vedtak kan fylkesnemnda gi samtykke til adopsjon” jf. Bvl. §4-20. Videre er det fire vilkår som må være oppfylt for at adopsjon skal kunne gjennomføres:

- a) det må regnes som sannsynlig at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg eller barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet og
- b) det vil være til barnets beste og
- c) adoptivsøkerne har vært fosterforeldre for barnet og har vist seg skikket til å oppdra det som sitt eget og
- d) vilkårene for å innvilge adopsjon etter adopsjonsloven er til stede.

Når fylkesnemnda gir samtykke til adopsjon skal departementet utstede adopsjonsbevillingen jf. Bvl. § 4-20.

Adopsjon som barneverntiltak er et svært annerledes tiltak enn de resterende andre i barnevernloven. Det skiller seg ut fordi det ikke er frivillig eller midlertidig, i tillegg til at det ikke er mulig å endre et slikt tiltak på et senere tidspunkt (NOU, 2012:5). I følge Bendiksen (2008) representerer adopsjon et av de mest inngripende tiltakene staten kan foreta overfor foreldre og barn. Ved en adopsjon får barnet nye foreldre, en beslutning som altså er uopphørlig. Dette vil si at de rettslige båndene til biologiske foreldrene brytes, med unntak av bvl. § 4-20 a, hvor det åpnes for en begrenset mulighet til besøkskontakt mellom barn og biologiske foreldre (NOU, 2012:5). Ved et slikt tiltak vil det ofte være nødvendig å utøve tvang overfor biologiske foreldre, derav tvangsadopsjon. Forskning viser at mange barnevernsarbeidere syns at det er problematisk å utøve tvang overfor foreldre (Skivenes & Tefre, 2012). I slike situasjoner skapes det et motstridende interesseforhold for

barnevernsarbeiderne å arbeide ut ifra. På den ene siden skal barneverntjenesten ivareta barnets behov, samtidig som de skal samarbeide så langt det er mulig med foreldrene. Når barnas behov er forskjellig fra foreldrenes ønsker, fører dette til krevende arbeidsforhold for barneverntjenesten. Likevel er det barnet som skal være i fokus og foreldre kan dermed ofte oppleve å ikke få sine ønsker og behov oppfylt.

3.2 Juridiske rammer og sentrale prinsipper i barnevernfaglig arbeid

Barneverntjenesten skal i sitt arbeid forholde seg til lovverket, samt gjeldene prinsipper og hensyn. Barneverntjenesten arbeider etter barnevernloven (heretter bvl), og den har som formål å ”sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår” jf. Bvl §1-1. Barneverntjenesten arbeider altså primært med å sikre barn og unge god omsorg, samt beskytte mot overgrep og omsorgssvikt. Lindboe (2012) skriver at flertallet av barnevernssaker handler om frivillig hjelpetiltak, men til tross for dette åpner barnevernloven for å kunne sette i verk tiltak som er svært inngripende. Slike inngripende tiltak kan være omsorgsovertakelse jf. Bvl § 4-12 eller enda mer inngripende som fratakelse av foreldreansvar jf. § 4-20. For at slike tiltak skal kunne gjennomføres, stilles det strenge vilkår som må være oppfylt. Legalitetsprinsippet skal sikre borgerne mot overgrep fra staten og innebærer at det er pålagt å ha hjemmel i lov for å kunne sette i verk tiltak (Lindboe, 2012). Videre er prinsippet om mildeste inngrep sentralt i barnevernsarbeid. Dette prinsippet sier at barneverntjenesten gradvis skal trappe opp tiltakene de iverksetter og at det aldri skal iverksettes mer inngripende tiltak enn til en hver tid nødvendig (Lindboe, 2012).

Som tidligere nevnt bygger Det biologiske prinsipp på et verdisyn der det generelt sett har stor egenverdi at barn får vokse opp hos sine biologiske foreldre (Lindboe, 2012). Selv til tross for noen mangler i omsorgen, blir det i utgangspunktet ansett som den mest gunstige familiesituasjonen for barn å vokse opp under. På den måten blir det et sentralt hensyn å vektlegge når en skal vurdere omsorgen til et barn. Samtidig er prinsippet om barnets beste det overordnede prinsippet og skal veie tyngst i barnevernssaker. Hensynet til barnets beste er formulert i bvl. § 4-1, hvor det eksplisitt står at det skal legges avgjørende vekt på barnets beste ved valg av tiltak etter loven. Spørsmålet om hva som er barnets beste har likevel ikke et entydig svar. Prinsippet legger opp til skjønnsutøvelse innenfor lovens rammer og det er en

Samlet vurdering av barnets omsorgssituasjon hvor flere faktorer spiller inn, som til sammen skal være med i begrunnelsen om hva som er til det beste for barnet. For å kunne ta en slik avgjørelse er det en fordel å kunne støtte seg til forskningsbasert kunnskap om barns utvikling og behov, samt tilstrekkelig omsorgskompetanse.

3.3 Barnevernarbeiderens kompetanse

Barnevernsarbeidernes kompetanse er bred og sammensatt. Som nevnt tidligere er det nødvendig å ha kunnskap om, og forholde seg til gjeldene lovverk og aktuelle prinsipper. Samtidig er det svært viktig å ha tilstrekkelig kunnskap om barns utvikling og behov, samt omsorgskompetanse, for å kunne være i stand til å ta beslutninger som kan få alvorlige konsekvenser for både foreldre og barn. Videre omfatter skjønnsutøvelse en stor del av arbeidet, i tillegg til å være bevisst og forholde seg til yrkesetikken, noe jeg vil komme tilbake til senere i oppgaven.

3.3.1 Om barns behov og utvikling

I følge Bunkholdt og Sandbæk (2008) er måten viktige behov blir dekket på av stor betydning for menneskers utvikling. Innenfor utviklingspsykologien er det stor enighet om at barn må få dekket ulike behov gjennom sin oppvekst, og noen av disse er; fysisk omsorg, beskyttelse, tilknytning, stabilitet og kontinuitet (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Det er omsorgsgiver som i utgangspunktet skal ivareta disse behovene, slik at barnet får muligheten til å utvikle seg adekvat. "Utvikling er en livslang prosess som styres, reguleres og påvirkes i et samspill av biologiske, psykologiske, sosiale og kulturelle faktorer, der det er en gjensidig påvirkning mellom menneskene og miljøet" (Håkonsen, 2009, s. 31). Til tross for at utviklingen er en livslang prosess, er det utviklingen i barndommen som har størst betydning. De psykologiske og fysiske forandringene skjer både raskere og er mer omfattende i barndommen, i tillegg til at de har avgjørende betydning for senere stadier i livet (Håkonsen, 2009). Det første leveåret til barnet er kritisk, med tanke på den grunnleggende trygghet og tillit som barnet utvikler. Mangel på nærkontakt og omsorg kan skape en utrygghet og usikkerhet som kan prege barnet senere i livet (Håkonsen, 2009).

3.3.2 Tilknytning

Det er i dag et stort fokus på at kunnskap om samspill, tilknytning og andre utviklingsfremmende forhold har betydning for mulige helse- og utviklingsskader (NOU,

2012:5). Som nevnt ovenfor er tilknytning et behov som er avgjørende for barn. Askeland og Sataøen (2013, s. 61) definerer tilknytning som ”det emosjonelle båndet som knytter barnet til en eller flere personer”. Tilknytning har blitt forsket mye på, og denne forskningen er særdeles viktig innenfor barnevernsarbeid, der avgjørelser knyttet til hva som er utviklingsfremmende oppvekstmiljøer skal tas. John Bowlby er en sentral teoretiker innenfor tilknytningsteori og var den første til å benytte begrepet tilknytning (Askeland & Sataøen, 2013). Bowlby bruker begrepet trygg base om den betydningen barns tidlige erfaringer i familien har, for senere utforskning av omgivelsene. Videre vektlegger Bowlby kvaliteten på forholdet fremfor hvem omsorgsgiveren er (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Det vil si at det viktigste er ikke nødvendigvis at barnet får omsorg fra sine biologiske foreldre, men at det opplever et nært og stabilt forhold til sin omsorgsgiver.

Mary Ainsworth er også viktig innenfor studien av tilknytningskvalitet og hun studerte barns tilknytningsatferd ved bruk av det som kalles fremmedsituasjonen (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Fremmedsituasjonen innebærer at barnet blir utsatt for flere, kortvarige atskillelser fra omsorgspersonen der det i økende grad blir utsatt for stress (Smith, 2002). Barnet blir blant annet konfrontert med en fremmed person, og det er særlig fokus på barnets atferd overfor omsorgsperson ved gjenforening. Ainsworth klassifiserer ulike former for tilknytning, basert på observasjon av denne testen; trygg tilknytning, utrygg unnvikende tilknytning, og utrygg ambivalent tilknytning. Det ble i ettertid klassifisert en fjerde type som fikk navnet desorganisert tilknytning. Hvilken tilknytningskvalitet barnet får bestemmes av samspillet mellom barnet og omsorgsgiver (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Altså i hvilken grad omsorgsgiver er i stand til å ivareta barnet gjennom blant annet å være sensitiv og respondere på barnets signaler slik at fysiske og psykologiske behov blir dekket, har stor betydning for barnets utvikling og tilknytning (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Er omsorgsgiver i stand til å ivareta barnets behov og respondere adekvat, kan det føre til at barnet opplever trygghet og dermed har gode muligheter for å utvikle en trygg tilknytning. Hvis omsorgsgiver derimot ikke er i stand til å ivareta barnets behov, samt ikke får til et utviklingsstøttene samspill, er barnet i stor risiko for å utvikle en utrygg tilknytning. Det sistnevnte er noe som kjennetegner mange barnevernsbarn.

3.3.3 Stabilitet og kontinuitet

Stabilitet og kontinuitet er også behov det er viktig at barn opplever i oppveksten, samt er med

på å forme barnet og dets utvikling. Med kontinuitet menes det i følge Bunkholdt & Kvaran (2015) å oppleve sammenheng, der en er omgitt av de samme menneskene gjennom store deler av livet. Stabilitet i omsorgen refererer til at omsorgsgivere gir forutsigbar og stabil omsorg over tid (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Opplever barnet forutsigbare og forståelige grenser bidrar det til at barnet blir i stand til å stole på sine omgivelser, og dermed opplever trygghet.

3.4 Barns rett til forsvarlig omsorg vs. Respekt for familielivet

Barns grunnleggende rett til liv kommer frem av Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen artikkel 2, FNs sivile og politiske rettigheter artikkel 6, og barnekonvensjonen artikkel 6 nr. 1. Denne retten handler om en plikt til å beskytte livet, samt et forbud mot å ta liv (Bendiksen, 2008). Staten er pliktig etter barnekonvensjonen artikkel 6 nr. 2, til å sikre at barnet overlever og vokser opp. Selv om retten til omsorg ikke er uttrykt eksplisitt er det en nødvendig forutsetning for barnets rett til liv. Retten til omsorg er også en forutsetning for barns rett til beskyttelse av integritet og verdighet (Bendiksen, 2008). Barn er ikke i stand til å beskytte seg selv og er helt avhengig av å få dekket grunnleggende behov ved hjelp av omsorgsgiver, som nevnt ovenfor. Slik fremgår barnets rett til forsvarlig omsorg indirekte, ved at det er en nødvendig forutsetning for barnet å bli tatt vare på for å kunne leve.

Retten til respekt for familielivet er også ansett som en av de mest grunnleggende rettigheter som mennesker har (Bendiksen, 2008). Etter artikkel 7 i barnekonvensjonen har barnet ”så langt det er mulig, rett til å kjenne sine foreldre og få omsorg fra dem” og etter artikkel 9 nr.1 ”pålegger partene å sikre at barnet ikke blir skilt fra sine foreldre mot deres vilje, med mindre det er nødvendig av hensyn til barnets beste” (Bendiksen, 2008, s. 110-111). Dermed skal barn få bo hjemme med sine biologiske foreldre så langt det lar seg gjøre, men hvis det ikke er forsvarlig skal barnets beste overgå denne retten.

3.5 Konsekvenser av omsorgssvikt

I følge Kvello (2010, s. 34) handler omsorgssvikt om ”en betydelig sviktende ivaretagelse av barnets grunnleggende behov for stimulering, oppfølging og beskyttelse”. Det er på forhånd ofte vanskelig å vite hvordan omsorgssvikt vil virke inn på barns utvikling, da det kommer an på hvordan og i hvilket omfang barnet blir utsatt for omsorgssvikten. Det finnes ulike former

for, samt alvorlighetsgrad og varighet på omsorgssvikt (Kvello, 2010). I tillegg kan barn reagere ulikt på samme type påkjenning, samtidig som samme type stress kan medføre like konsekvenser. Dette er fordi alle barn er utstyrt med ulik grad av robusthet, som medfører at de opplever og reagerer ulikt på ytre påkjenninger. Likevel skriver Kvello (2010) at jo flere typer omsorgssvikt og jo større omfanget er, dess verre prognoser er det for barnet. Omsorgssvikt øker risikoen for at barn utvikler utrygge tilknytningsstiler, og andre konsekvenser er at barnet kan bli utsatt for fare eller bli underutviklet i forhold til sitt potensial. Det er ikke alle skader som kan repareres, og selv om omsorgssituasjonen eller kvaliteten på omsorgen endres kan ikke alltid underutvikling bli tatt igjen (Kvello, 2010). Dermed kan omsorgssvikt ha alvorlige konsekvenser for barna den rammer, også på lang sikt.

3.6 Skjønnsutøvelse

Barneverntjenesten gjør betydelig bruk av faglig skjønn, noe som lovverket legger opp til (Backe-Hansen, 2004). Bruk av skjønn er nødvendig i barneverntjenesten fordi sakene er svært forskjellige og lovverket ikke kan tilpasse seg hver enkelt helt optimalt. Lovverket setter rammer for at arbeidet foregår på en forsvarlig og rettferdig måte, mens skjønnsutøvelse legger opp til muligheter for individuell behandling. I følge Backe-Hansen (2004) er det en viktig målsetting innenfor barnevernarbeid at barn og unge skal få rett hjelp til rett tid. Dette handler om at de som har behov for tiltak, skal få det, samtidig som at de som ikke trenger den hjelpen barneverntjenesten kan tilby, ikke skal være en sak for barnevernet. Denne treffsikkerheten henger i følge Backe-Hansen (2004) sammen med skjønnsutøvelsen, noe som hver enkelt barnevernsarbeider anvender i sitt arbeid. Skjønnsutøvelse handler i følge (Hanssen & Humerfelt, 2010) om å ta en veloverveid avgjørelse, som er nøye vurdert ut ifra faktaopplysninger og hensyn. Det vil si at det faglige skjønnnet blir påvirket av enten den konkrete situasjon eller det aktuelle saksforholdet, i tillegg til konteksten rundt. Dette medfører at rammene for og innholdet av det faglige skjønnnet vil variere. Dermed er det helt nødvendig å benytte faglig skjønn for å sørge for rett hjelp til rett tid til hver enkelt (Hanssen & Humerfelt, 2010), og spesielt i barnevernarbeid der tiltak kan føre til store endringer for både barn og foreldre.

3.7 Yrkesetikk

I følge Felles Organisasjonen (heretter Fo) (2015) bygger yrkesutøvelsen til

barnevernsarbeidere på humanistiske og demokratiske verdier. Dette innebærer blant annet at barnevernsarbeidere gjennom sitt arbeid skal fremme likeverd og respekt, samt møte menneskers behov og bidra til at de får bruke sine ressurser. Det er fokus på at yrkesutøver har ansvar for å fremme myndiggjøring blant brukere, samt at utøvelse av tvang og makt alltid blir ansett som problematisk (Fo, 2015). Til tross for tilfeller der tvang blir vurdert nødvendig og er fastsatt i lov, strider det mot etiske verdier fordi tvang medfører krenkelser av individet. Dette er yrkesetikk som sosialarbeidere lærer gjennom sin utdanning og må forholde seg til i arbeidslivet. Slike etiske verdier strider mot tvangsadopsjon og skaper krevende utfordringer å arbeide med for barnevernsarbeidere.

3.8 Politisk innflytelse knyttet til adopsjon som barneverntiltak

Det har lenge vært politiske signaler om at adopsjon ikke er ønskelig å benytte i det norske barnevernet. Dette kan ha med det biologiske prinsipp å gjøre, at vi verdsetter familielivet og at dette begrepet har stått sterkt i barnevernfaglig arbeid over lengre tid (NOU, 2012:5). Likevel har dette endret seg og i Odelstingsproposisjon (heretter Ot. Prp.) nr. 69 (2008-2009) foretok departementet en utredning, hvor resultatet ble at det ville være hensiktsmessig å endre barnevernpraksisen i form av økt bruk av adopsjon som barneverntiltak. Det betyr at det fra politisk hold har oppstått en endring fra lite aksept for et slikt tiltak, til en oppfordring om å ta det mer i bruk. Det er tross alt prinsippet om barnets beste som til slutt skal vektlegges mest og i Norge har det blitt utviklet et sterkt fokus på barneperspektivet, der barns behov og rettigheter skal være rådende innenfor barnevernarbeid (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Norges offentlige utredning (2012:5) er enig i Ot. Prp. sitt ønske om økt bruk av adopsjon og kommer med ytterligere anbefalinger i sin utredning;

”barnevernet burde alltid vurdere adopsjon i tilfeller der barn blir plassert tidlig og varig i fosterhjem, det burde tas stilling til om adopsjon er et passende tiltak for spedbarn innen et år etter plassering og småbarn innen to år etter plassering, samt å avklare med fosterforeldre om de er villige til å adoptere dersom omsorgstiltak blir resultatet av barnevernssaken” (NOU, 2012:5, s. 133).

I tillegg har utvalget kommet med forslag til at et nytt prinsipp, utviklingsfremmende tilknytning, blir innført i barnevernet. Nettopp for å fremme betydningen av tilknytning og relasjonskvalitet for barns utvikling (NOU, 2012:5). Det er likevel vesentlig å nevne at

forslaget ble fremmet i 2012 og det har enda ikke blitt innført. Til tross for det, er det et sentralt fokus på tilknytning innenfor dagens barnevernsarbeid.

4.0 Forståelsen adopsjon i lys av forskningsbidrag

I dette kapittelet vil jeg belyse adopsjon som barneverntiltak ut ifra ulike forskningsarbeid jeg har valgt å benytte i oppgaven. Dette med den hensikt å bedre kunne forstå hva tiltaket innebærer og hvilke effekter det kan ha på barn.

Forskning knyttet til adopsjon som barneverntiltak viser flere indikasjoner på at det går bedre med de barna som blir adoptert, fremfor de barna som blir plassert i langvarige fosterhjem (Backe-Hansen, 2000). Forskningen til både Berg (2010) og Bohman & Sigvardsson (1980), peker på flere forhold som indikerer dette som følge av sin forskning. Begge forskningsprosjektene handler om barn som ble adoptert som ganske små. De viser at adoptivbarna hadde noen vansker som barn på grunn av omsorgssvikt, men at mesteparten av vanskene forsvant eller ble betydelig redusert ved ungdomsalder. Bohman og Sigvardsson (1980) fant som nevnt tidligere at fosterbarna fortsatte å ha de samme problemene, ved sammenligning med adoptivbarna. I denne studien ble informasjon om ulike forhold ved barna samlet inn ved hjelp av barnas lærere, der de ble bedt om å vurdere barnas tilpasning og adferd. Da barna var 11 år fant man at alle de tre gruppene kom dårligere ut enn kontrollgruppen når det gjaldt skoleprestasjoner og sosial tilpasning. Kontrollgruppen bestod av de andre klassekameratene, de barna som vokste opp hos sine biologiske foreldre. På dette tidspunktet så det ut til at barna var i risiko for å utvikle atferdsvansker og mistilpasning. Men da barna var 15 år gamle, fant Bohman og Sigvardsson (1980) at adoptivbarna hadde hatt en positiv utvikling og klarte seg bedre enn fosterbarna og de tilbakeførte barna. Alvorlig mistilpasning ble sjeldent funnet blant adoptivbarna, men forholdsvis hyppig hos de to andre gruppene. Dette var også tilfellet i forhold til skoleprestasjoner. Dette er en studie som har vunnet stor internasjonal anerkjennelse og som fortsatt er mye sitert (Backe-Hansen, 2000).

Berg (2010) har benyttet adoptivforeldre som sine hovedinformanter, men i tillegg ble noen av adoptivbarna intervjuet som på tidspunktet var mellom 17 og 24 år gamle. Prosjektet involverer 13 barn som ble adoptert i forholdsvis ung alder. Intervjuene har i hovedsak dreid seg om å få kjennskap til hvordan det har gått med barna, samt foreldre og barnas opplevelse av oppvekst og aktuelle aspekter som helse, venner og skole. Mange av barna var skadet i

form av en utrygg tilknytning på tidspunktet de kom til adoptivfamiliene, og flertallet av adoptivforeldrene beskriver at barna har hatt vansker både med tanke på sosial tilpasning og skole. Alle barna har i følge Berg (2010) vært utsatt for betydelig omsorgssvikt og biologiske foreldre har hatt så omfattende problemer at tilbakeføring ikke har vært sett på som et alternativ. Det fremkommer i intervjuene at det har vært full åpenhet angående adopsjonene, og flertallet av barna har vært svært lite opptatt av sine biologiske foreldre. I intervjuene av barna kommer det frem at alle, som stilte til intervju, opplever egen oppvekst som god og trygg, og noen sier at de føler seg heldige som ble adoptert (Berg, 2010). Adoptivforeldrene oppsummerer barnas oppvekst noe ulikt, men at 10 av 13 barn har hatt en positiv utvikling. Det kommer frem at de barna som strevede mest på daværende tidspunkt, kom til adoptivfamilien med store vansker som følge av omsorgssvikt. Et stort flertall av adoptivforeldrene forventet at det kommer til å gå bra med deres barn, mens et fåtall er bekymret over hvordan det kommer til å gå med sin barn. I følge Berg (2010) opplyser adoptivforeldrene at de har investert mye i barna. Hele tiden har de forsøkt å tilrettelegge så godt de kan og vært opptatt av at barna skal få det beste i forhold til opplæring, helse og aktivitetstilbud.

Noe av det som blir trukket frem som avgjørende for adoptivbarnas gode utvikling av både Bohman & Sigvardsson (1980) og Berg (2010), er at adopsjon ofte fører til en stabil og trygg omsorgssituasjon for adoptivbarna. En fosterhjems plassering er av en mer midlertidig karakter, og dette kan føre til mye usikkerhet og manglende forutsigbarhet for barna, noe som kan medføre at de har vanskelig for å slå seg til ro (Backe-Hansen 2000). De kan aldri bli helt sikre på om dette er deres endelige hjem, da mange opplever flere flyttinger. Videre går det frem av forskningen til både Bohman & Sigvardsson (1980) og Berg (2010) at adoptivforeldrene ofte er svært ressurssterke og klarer å ivareta barna på en over gjennomsnittlig god måte. Det kommer blant annet frem at adoptivforeldrene ofte har et solid nettverk der de kan søke støtte og hjelp, noe som kan bidra til en styrket foreldrerolle. Flertallet har god økonomi og er flinke til å oppsøke hjelp, og dette medfører tett og god oppfølging for adoptivbarna (Berg, 2010). Slike faktorer bidrar til at adoptivforeldrene klarer å yte i overkant god omsorg for barna sine, noe som er viktig for barn generelt, men spesielt barn som har blitt utsatt for omsorgssvikt. Fosterbarn er ofte mer sårbare og har andre behov som er mer utfordrende å dekke enn hos andre barn (Backe-Hansen, 2000).

4.1 Argumenter for og i mot adopsjon av fosterbarn

I følge studien til Skivenes og Tefre (2012) ønsket flertallet av barnevernsarbeiderne å fremme adopsjon i et konkret kasus de ble presentert. De mest sentrale faktorene som ble vektlagt av barnevernsarbeiderne i Norge for å benytte adopsjon var; Foreldrenes oppførsel, i den betydning at foreldre enten utsetter barna for fysisk mishandling, pågående rusmisbruk eller ikke besøker barnet i fosterhjem etter omsorgsovertakelse. Stabilitet for barnet, dette innebærer forutsigbarheten og tryggheten knyttet til barnets fremtid. Tilknytning ble også vektlagt, altså barnets tilknytning til fosterforeldrene og det følelsesmessige båndet som har blitt etablert mellom dem. Som tidligere nevnt, er både tilknytning og stabilitet ansett som viktig for barns utvikling, likeledes er måten omsorgspersonene utøver omsorgen overfor barn på.

Likevel fant Skivenes & Tefre (2012) at det var hele 41 % av de norske barnevernsarbeiderne som ikke ville foreslå adopsjon, men heller ønsket å la barnet bli værende i fosterhjemmet. Blant norske barnevernsarbeidere var det to hovedårsaker som var avgjørende for at de ikke ønsket å fremme adopsjon. Den ene begrunnelsen var mangel på samtykke fra biologisk mor. Flere sa at de ville bruke mer tid på å snakke med mor for å prøve å overtale henne til å samtykke til en adopsjon. Den andre hovedårsaken som ble trukket frem i forskningen til Skivenes og Tefre (2012) var barnevernsarbeidernes oppfatning av manglende politisk støtte for å gjennomføre tvangsadopsjon i det norske barnevernet. I tillegg utmerket tidsperspektivet seg som en sentral faktor for å ikke fremme adopsjon. Flere av de norske barnevernsarbeiderne bekymret seg for om foreldre ikke får nok tid på seg til å kunne klare å bli gode foreldre. Mange mente de ville bruke mer tid på å gi biologisk mor en ny sjanse i håp om at hun kunne bli en egnet omsorgsperson (Skivenes & Tefre, 2012).

5.0 Er det rimelig å anta at adopsjon kan bidra til en positiv utvikling for langtidsplasserte barn i fosterhjem?

Det er krevende å besvare spørsmålet om i hvilken grad adopsjon som barneverntiltak kan gi barn en god utvikling. Likevel er det mulig å diskutere om enkelte faktorer kan spille inn og medføre en god utvikling for noen. I det følgende vil dette bli drøftet, med utgangspunkt i forskning og annen relevant litteratur relatert til temaet.

5.1 Trygg og stabil oppvekstramme

Som tidligere nevnt har ulike forskningsarbeid konstatert at forskning innenfor feltet gir indikasjoner på at adopsjon kan bidra til en god utvikling. Det trekkes frem at en av grunnene til at adopsjon som barneverntiltak kan vurderes som et godt tiltak er fordi det skaper en trygg og stabil situasjon for disse barna. Som nevnt tidligere ansees trygghet og stabilitet som svært viktige behov for barn og spiller en viktig rolle for barns utvikling, noe som det blir ansett at blir ivaretatt ved en adopsjon. Dette er fordi at ved en adopsjon får barna et hjem med varige foreldre, som gir en status som fører med seg både juridisk og psykologisk tilhørighet (NOU, 2012:5). På den måten blir barnet et ”fullverdig” medlem av familien, ved at adoptivforeldrene har forpliktet seg fullstendig til å være omsorgsgivere. Dette i motsetning til fosterhjems plasseringer som kan betegnes som ustabile og usikre, da fosterhjemsordningen er tidsbestemt (Backe-Hansen, 2000). I tillegg har fosterforeldre ingen forpliktelser overfor fosterbarna etter perioden er over. Berg (2010) skriver at adopsjon gir sikrere oppvekstrammer enn langtidsfosterhjem og at flere barn bør få muligheten til å oppleve den tryggheten adopsjon medfører, fremfor langtidsfosterhjems plassering. Skivenes & Tefre (2012) finner i sin studie at stabilitet og tilknytning er to svært sentrale faktorer som blir vektlagt og har innvirkning på avgjørelsen til de norske barnevernsarbeiderne når de skal vurdere adopsjon som barneverntiltak. Dette er behov som Bunkhold og Sandbæk (2008) nevner som viktige at barn opplever for at de skal kunne utvikle seg på en god måte. På et generelt grunnlag gir forskningen indikasjoner på at adopsjon kan føre til mer stabile og trygge oppvekstforhold for barn, gjennom å få muligheten til å utvikle en trygg tilknytning til adoptivforeldrene og få andre viktige behov ivaretatt.

Likevel er barna preget av den omsorgen de har fått før de kommer i et fosterhjem, og eventuelt senere blir adoptert. Som nevnt, er det påvirkning i spedbarnsalder som i følge Håkonsen (2014) har størst betydning for barnets utvikling. Samtidig som barn er ulike og reagerer forskjellig på både lik og ulik påkjenning (Kvello, 2015). Dette gjør det utfordrende å vite hvordan det vil gå med barna, selv om de blir adoptert eller ikke. Berg (2010) peker på samspillsvansker som en stor risiko, når en skal vurdere om adopsjon kan føre til en god utvikling for barn. Mange barn kan ha tilknytningsvansker, og dermed ikke fått utviklet en grunnleggende tillit til sine omgivelser. Dette er omfattende problematikk som det kan være vanskelig og tidskrevende å arbeide med. Berg (2010) vurderer ut i fra undersøkelsen at barnas evne til å knytte seg til nye omsorgspersoner, var avgjørende for barnas gode utvikling.

Hvis barna da ikke hadde vært i stand til å knytte seg til nye omsorgspersoner, ville da et slikt tiltak ikke vært gunstig? Det er vanskelig å svare på, men det kan være tilfellet. Uansett kan barnets forutsetninger ha stor betydning for i hvilken grad det kan nyttiggjøre seg et slikt tiltak.

Samtidig er det noen andre faktorer som også medfører at adopsjon kan øke stabilitet og trygghet for barn, fremfor ved fosterhjemsplasseringer. Det ene er biologiske foreldres mulighet til å påklage vedtak om omsorgsovertakelse for retten. Foreldre kan gjennom dagens lovgivning, påklage vedtak om omsorgsovertakelse for tre ulike instanser flere ganger og hele prosessen er kostnadsfritt for dem (Bakcke-Hansen, 2000). På en side er det viktig at foreldrene har denne mulighet, for å forsikre seg om at deres rettsikkerhet blir ivaretatt, ved at de har mulighet til å kjempe for sitt barn. Likevel kan denne muligheten være med på å skape en usikker situasjon for barna (Backe-Hansen, 2000). Hver gang saken blir tatt opp på ny, blir usikkerheten for barnet rundt hvor det skal bo tatt opp. Denne usikkerheten kan bidra til en utrygg hverdag for fosterbarnet.

Et annet er samværsaspektet. Ved en omsorgsovertakelse, er det som nevnt før, den daglige omsorgen som biologiske foreldre blir fratatt jf. Bvl § 4-12. Det vil si at i de fleste tilfeller har foreldrene krav på samvær, med mindre fylkesnemnda har bestemt noe annet. Omfanget av samværet varierer. Det er barneverntjenesten som anbefaler mengden etter sitt profesjonelle synspunkt og fylkesnemnda som tar den endelige avgjørelsen (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Gjennom samvær, kan det bli opprettholdt jevnlig kontakt mellom fosterbarn og biologiske foreldre. Dette kan på den ene siden være positivt, hvis barnet har utbytte av det. Gjennom samvær får barnet opprettholdt kjennskapet til sine biologiske røtter, som kan være viktig med tanke på blant annet kontinuitet (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Andre ganger kan det være negativt, og dette kan gi utslag i barnets atferd. Foreldre har blitt fratatt omsorgen for en grunn, og når barnet opprettholder kontakten vil det stadig bli påminnet den omsorgssituasjonen. Ved en adopsjon derimot, er foreldreansvaret fratatt biologiske foreldre som gjør at de ikke har den samme retten på samvær jf. Bvl § 4-20. Det er kun i visse tilfeller, der det blir vurdert som til det beste for barnet, at biologiske foreldre kan få mulighet til å ha kontakt med barnet og det er etter bvl. § 4-20 a. Adopsjon kan på den måten bidra til en stabil og forutsigbar hverdag for barnet, ved at det kun har adoptivforeldrene å forholde seg til.

5.2 Er forskningen overførbar?

Det er viktig å trekke frem at forskningen som er utført på feltet er gjort på gruppenivå. Dette skaper problemer rundt å gjøre resultatene overførbare, da barneverntjenesten vurderer og tar beslutninger basert på enkeltsaker. Barneverntjenesten benytter som nevnt tidligere et betydelig bruk av skjønn, som naturlig nok da vil spille inn ulikt på hver enkel sak. Berg (2010) understreker, til tross for de gode resultatene undersøkelsen har vist, viktigheten av å gjennomføre grundige vurderinger av barnets egenhet for adopsjon. Dette sier dermed noe om at det ikke er en selvfølge at det er et godt tiltak for alle barn under omsorg av barnevernet. Backe-Hansen (2000) sier at adopsjon kan mislykkes og at det kan gå dårlig også med adoptivbarn. Barn er forskjellige, og har ulike utgangspunkt og forutsetninger som vil spille inn på en adopsjon. Backe-Hansen (2000) presiserer at adopsjon kan være et godt tiltak når det vurderes på gruppenivå, altså når en sammenligner grupper med adoptivbarn med grupper med fosterbarn eller barn som blir tilbakeført til vanskelige hjemmeforhold. Videre vises det til at det kan vurderes som et godt alternativ i tilfeller der barn er ment langvarig plassert av barneverntjenesten. I og med at det regnes som et godt tiltak på gruppenivå, kan en ikke være helt sikker på alle barn vil nyttiggjøre seg å bli adoptert. Fra forskningsbasert kunnskap vet man at skader som følge av omsorgssvikt kan stabiliseres ved å endre omsorgssituasjonen (Kvillo, 2010). Likevel er det ikke alle skader som kan repareres helt. Hver enkelt sak er unik og vurderes i henhold til konkrete opplysninger og forhold som er av betydning for barnet.

5.3 Ressurssterke adoptivforeldre

Forskningen peker også på en annen årsak til at adoptivbarna klarer seg godt og får en god utvikling, er nettopp på grunn av ressurssterke adoptivforeldre. Berg (2010) skriver at adoptivforeldrene i undersøkelsen fremstår som ressurssterke i form av god økonomi, stort nettverk og motivasjon til å yte god omsorg. Dette er noe som Bohman & Sigvardsson (1980) tilsvarende nevner i sin forskning. Det kommer dermed frem av forskningen at adoptivforeldre på bakgrunn av sine ressurser klarer å yte over gjennomsnittlig god omsorg for barna. Dette vil si at det som styrker barnas gode utvikling er at adoptivforeldrene karakteriseres som svært ressurssterke. Men kan det stilles krav til eller være forventet av adoptivforeldre at de besitter denne grad av ressurser? Og er det representativt? Det er tvilsomt, og vil mest sannsynlig medføre utfordringer knyttet til å finne gode nok adoptivforeldre. I følge Backe-Hansen (2000) er det viktig at jo mer sårbare og problembelastede barna er når de blir plassert utenfor hjemmet, jo større krav bør stilles til

deres nye omsorgssituasjon. Det er for at det skal være mulig å kompensere, i hvert fall delvis for problemene de allerede har. Dette er jo noe de fleste kan være enig i at bør være tilfellet, men hvor realistisk er det i praksis at alle barna som trenger nye foreldre kan få de som er aller mest ressurssterke? Det er både strengt og tidskrevende å gjennomføre adopsjoner i barnevernet. I tillegg til at det kan være vanskelig å rekruttere fosterforeldre, noe som kan føre til mangler. Hvis adoptivforeldrene må være i overkant gode foreldre på ulike måter kan det bli utfordrende å finne personer som er kvalifiserte til oppgaven. Det kan tenkes at dette fører til at adopsjon som barneverntiltak blir lite benyttet. Hvis fosterforeldre fikk mer økonomisk støtte og veiledning, ville de da klare å yte en over gjennomsnittlig god omsorg på lik linje med adoptivforeldrene? Eller er tryggheten og stabiliteten som følge av en adopsjon kanskje mer avgjørende enn ressursene til foreldrene? Det kan altså reises flere spørsmål knyttet til at adoptivforeldrene er i overkant ressurssterke, noe som er viktig å påpeke at kan være en utfordring å skulle forvente at flertallet vil være.

5.4 Etske utfordringer

Samtidig skaper dette tiltaket utfordringer både knyttet til yrkesetikk og mildeste inngrepsprinsipp, samt i henhold til barnevernsarbeiderrollen. Som nevnt tidligere er adopsjon som barneverntiltak et av de mest inngripende tiltakene barnevernet kan fremme og setter omfattende begrensninger for familielivet. Dette tiltaket utfordres og av yrkesetikken som i følge FO (2015) strider mot å utøve tvang overfor sine brukere og baserer seg på, så langt det lar seg gjøre, å støtte og hjelpe den svakeste part. I lovverket er det stilt strenge vilkår for å kunne gjennomføre adopsjoner i barnevernet og det går blant annet frem at det må regnes som sannsynlig at biologiske foreldre varig ikke vil kunne være egnet som omsorgspersoner jf. Bvl § 4-20. Det er en utfordrende oppgave å skulle ta en avgjørelse av denne alvorlighetsgrad, basert på sannsynlighet. Dette reiser spørsmålet om en noen gang vil kunne være helt sikker? Skivenes og Tefre (2012) fant i sin undersøkelse at flertallet av de norske barnevernsarbeiderne som var i mot å fremme adopsjon, mente nettopp at tidsperspektivet var en stor utfordring. At det var viktig å bruke tid på å hjelpe biologiske foreldre til å bli gode omsorgsgivere for barna sine. Når har en som barnevernsarbeider prøvd lenge nok, eller gitt foreldrene nok tid til å bevise at de ikke mestrer, samt heller ikke i fremtiden vil komme til å mestre omsorgen? Det er det ikke noe klart svar på, og det kommer heller ikke tydelig frem av lovverket. Dermed blir det et skjønsspørsmål, som hver enkelt barnevernsarbeider må ta stilling til.

Likevel er det svært alvorlig at barn blir utsatt for omsorgssvikt. Omsorgssvikt hemmer ofte barns utvikling, gjennom at viktige behov ikke blir ivaretatt. Dette kan føre til at mange barn opplever store og langvarige skader (Kvello, 2010). Som tidligere nevnt er det vanskelig å gi konkrete og entydige beskrivelser av konsekvensene av omsorgssvikt, da barn reagerer ulikt. Det blir trukket frem at etablering av en utrygg tilknytning, lite stimulering og at barnet ikke får dekket viktige behov som beskyttelse og stabilitet ofte kjennetegner omsorgssvikt (Kvello, 2010). Dette er noe som er svært alvorlig og mange barn blir aldri kvitt vansker som følger av omsorgssvikt. Å ta hensyn til hva som er barnets beste blir viktig i slike alvorlige saker, selv om det kan ende som svært inngripende. Det er innenfor barnevernsarbeid barnet som skal være i fokus, selv om det medfører alvorlige konsekvenser for foreldrene. Jo lengre tiden går, jo verre og dypere kan skadene bli for barnet. Barn som har opplevd omsorgssvikt, har i etterkant større behov for gode omsorgsgivere (Backe-Hansen, 2000). Samtidig er uvissheten knyttet til om biologiske foreldrene kan være egnede omsorgsgivere stor, og det kan da være uheldig å sette i verk et tiltak som det ikke er mulig å forandre på senere.

5.5 Personlige opplevelser og erfaringer knyttet til adopsjon som barneverntiltak

Adopsjon som barneverntiltak har som nevnt tidligere likevel blitt oppfordret om å benyttes i større grad. Ot. Prp. (2008-2009) viste i sin vurdering at det ville være gunstig å øke bruken av adopsjon, og NOU (2012:5) anbefaler i sin utredning at adopsjon burde vurderes før og i større grad enn det gjøres nå. Dette er fordi tiltaket har vært svært lite benyttet, sett i forhold til hvor mange barn som er under omsorg av barneverntjenesten. Samtidig som forskning har vist at noen barn har hatt nytte av et slikt tiltak (Bohman & Sigvardsson, 1980). Berg (2010) skriver at hun håper sin undersøkelse kan bidra til å endre praksisen blant de norske barneverntjenestene og ser muligheten for å benytte adopsjon som barneverntiltak i alvorlige barnevernssaker, altså der barna er tenkt varig plassert. Flere adoptivbarn i studiet til Berg (2010) svarte i intervju at de opplevde egen oppvekst som trygg og at de følte seg heldige som ble adoptert og endte opp i et så godt hjem. Et stort flertall av adoptivforeldrene mente at barna deres hadde hatt en positiv utvikling og forventet at det kom til å gå bra med de videre i livet. Dette viser at flertallet av fosterforeldrene i undersøkelsen, samt de barna som stilte til intervju, var av den oppfatning at adopsjonen har hatt stor betydning for utviklingen til barna. En kan tolke dette som at adopsjon i noen tilfeller kan bidra til en positiv utvikling for noen barn. Samtidig kan ikke Berg (2010) sin undersøkelse regnes som et helt vanlig

forskningsprosjekt, da det gjelder et svært lite utvalg og ikke kan sies å være representativ på landsbasis. Det er derfor viktig å være forsiktig med å trekke bastante slutninger basert på denne studien. Til tross for dette, kan en likevel se på resultatene som viktige erfaringer knyttet til adopsjon som barneverntiltak og hvilke effekter det har hatt og kan ha på noen barn.

6.0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg tatt for meg ulike sider ved adopsjon som barneverntiltak. Hvorvidt dette tiltaket kan bidra til en positiv utvikling for barn som er tenkt langvarig plassert av barneverntjenesten har blitt belyst og diskutert, med den hensikt å besvare problemstillingen. Ulike forskningsbidrag har blitt benyttet for å skape en forståelse av et slikt tiltak og hvordan det kan påvirke barn som har blitt utsatt for omsorgssvikt og ikke kan bo hjemme med sine biologiske foreldre. Som følge av å ha blitt utsatt for omsorgssvikt kan barn ofte utvikle en utrygg tilknytning, ha dårlige skoleprestasjoner, sosial mistilpasning og stå i fare for å utvikle atferdsvansker, for å nevne noen. Dette har en likevel gjennom forskning erfart har potensial til å endres ved adopsjon. Forskning på feltet gir indikasjoner på at adopsjon kan bidra til en positiv utvikling for noen barn. Dette begrunnes med at adopsjon medfører en stabil og trygg livssituasjon for barna. Stabilitet og trygghet er viktige behov som er avgjørende for barns grunnleggende utvikling og tilknytning. Videre yter ofte adoptivforeldre eksepsjonelt god omsorg, som bidrar til at barnas behov blir ivaretatt på en god måte og legger til rette for en positiv utvikling. Adoptivforeldrene blir i forskningen karakterisert som svært ressurssterke, noe som har en positiv innvirkning på adoptivbarna, men som en kan stille seg spørrende til om kan være forventet eller ikke.

At adoptivbarn får en status som innebærer å bli et fullverdig medlem av familien, gjennom juridisk og psykologisk tilhørighet er en sentral faktor, og skiller seg fra fosterhjemsordningen. Samtidig vil ikke alle barn dra nytte av et slikt tiltak, og forskningen knyttet til adopsjon som barneverntiltak er foretatt på gruppenivå. Dette skaper validitetsutfordringer knyttet til overføringen av resultatene, da barneverntjenestene vurderer og tar beslutninger basert på enkelt saker med et betydelig bruk av skjønn. Til tross for dette, har det blitt oppfordret fra politisk hold om å øke bruken av adopsjon innenfor barnevernet, noe andre sentrale aktører sier seg enig i. Det finnes positive erfaringer og opplevelser av adopsjon som barneverntiltak, både fra adoptivforeldrenes og adoptivbarnas perspektiv, som

er viktig å nevne. Likevel er det mangel på slike praksiserfaringer og artikkelen til Berg (2010) omfatter få familier og er ikke landsdekkende, noe som medfører at den ikke blir representativ. Det er viktig å bemerke at samtlige kilder i oppgaven vurderer at adopsjon som barneverntiltak kan være et godt tiltak kun i alvorlige saker, i tilfeller der barn er ment å være varig plassert av barnevernet, hvor det ser ut til at biologiske foreldre aldri vil være i stand til å klare omsorgen.

Litteraturliste

Askeland, L., & Sataøen, S. (2013). Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst (3. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Backe-Hansen, E. (2000). Adopsjon som barneverntiltak – faglig godt, men likevel ikke ønsket? Tidsskriftet Norges Barnevern 85, nr.3/4

Backe-Hansen, E. (2004). God nok omsorg: Riktige beslutninger i barnevernet. Oslo: Kommuneforlaget.

Barnevernloven (1993). Lov om barneverntjenester. Hentet fra:

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_4#KAPITTEL_4

Bendiksen, L. (2008). Barn i langvarige fosterhjemsplasseringer: Foreldreansvar Og Adopsjon. Bergen: Fagbokforlaget.

Berg, T. (2010). Adopsjon som barneverntiltak - Hvordan gikk det med barna? Rapport fra praksis. Tidsskriftet Norges Barnevern, Vol. 87(01)

Bohman, M. & Sigvardsson, S. (1980). A prospective, longitudinal study of children registered for adoption – a 15-year follow-up. Acta Psychiatrica Scandinavica, 61, 339-353.

Bunkholdt, V., & Kvaran, I. (2015). Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid. Oslo: Gyldendal akademisk.

Bunkholdt, V., & Sandbæk, M. (2008). Praktisk barnevernarbeid. (5. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Dalland, O. (2012). Metode og oppgaveskriving for studenter (5. utg. ed.) Oslo: Gyldendal akademisk.

Felles Organisasjonen. (2015). Yrkesetisk grunnlagsdokument. Hentet fra:

https://www.fo.no/getfile.php/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument_2015.pdf

Hanssen, H., & Humerfelt, K. (2010). Faglig skjønn og brukermedvirkning. Bergen: Fagforlaget.

Håkonsen, K. (2009). Innføring i psykologi (4. utg. ed) Oslo: Gyldendal akademisk.

Kvello, Ø. (2010). Barn i risiko: Skadelige omsorgssituasjoner. Oslo: Gyldendal akademisk.

Lindboe, K. (2012). Barnevernrett (6. utg. ed). Oslo: Universitetsforlaget.

NOU 2012:5. (2012). Bedre beskyttelse av barns utvikling. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/e212cdbe211d4e699983049c3070870e/no/pdfs/nou201220120005000dddpdfs.pdf>

Ot.prp. nr. 69 (2008-2009): Om lov om endringer i barnevernloven. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-69-2008-2009-/id556260/?q=&ch=4>

Skivenes M., Samnøy Tefre Ø. (2012). Adoption in the child welfare system – a cross-country analysis of child welfare workers' recommendations for or against adoption. Bergen University College, Faculty of Health and Social Sciences, Haugeveien 28, 5005 Bergen, Norway. Received 19 May 2012, Revised 20 July 2012, Accepted 30 July 2012, Available online 11 August 2012

Smith, L. (2002). Tilknytning og barns utvikling. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Statistisk Sentral Byrå. (2014). Barnevern, 2014. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barneverng/aar/2015-07-09>

Statistisk Sentral Byrå. (2014). Adopsjoner, 2014. Hentet fra:

<https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/adopsjon/aar/2015-06-04?fane=tabell&sort=nummer&tabell=229945>

Støren, I. (2010). Bare Søk!: Praktisk veiledning i å systematisere kunnskap. Oslo: Cappelen akademisk forlag.